

Верховний
Суд

Практика застосування обмежувального припису як способу захисту дітей від домашнього насильства

Білоконь Олена Валеріївна

кандидат юридичних наук, суддя Верховного Суду

Обмежувальний припис

- ✓Поняття, мета, види обмежень
- ✓Порядок розгляду
- ✓Підстави застосування
- ✓Докази
- ✓Обмежувальні приписи та конфлікти

Обмежувальний припис: поняття та мета встановлення

- Новела в ЦПК України, внесені Законом України № 2229-VIII в контексті норм Стамбульської конвенції
 - ✓ мета встановлення - запобігання та протидія домашньому насильству;
 - ✓ встановлений судом захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство;
 - ✓ один із 4 спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству;
 - ✓ інструмент захисту постраждалої від домашнього насильства дитини.

Правозастосовна практика

- ✓ Метою реалізації **обмежувального припису** в межах ЦПК України є саме реалізація тимчасової перестороги, тимчасового заходу захисту на підставі оцінки ризиків здійснення домашнього насильства або його повторення
 - ✓ У випадку застосування обмежувального припису в межах цивільного процесу суд, виходячи з принципу розумності, має оцінити лише підстави для висновку про наявність домашнього насильства, ризику його продовження чи повторного вчинення
 - ✓ **Обмежувальний припис** за своєю суттю не є заходом покарання особи (на відміну від норм, закріплених у Кодексі України про адміністративні правопорушення та КК України), а є тимчасовим заходом, виконуючим захисну та запобіжну функцію і направленим на попередження вчинення насильства та забезпечення першочергової безпеки осіб, з огляду на наявність ризиків, передбачених вищезазначеним законом, до вирішення питання про кваліфікацію дій кривдника та прийняття стосовно нього рішення у відповідних адміністративних або кримінальних провадженнях
- Постанова ВС від 05 вересня 2019 року у справі № 756/3859/19

Порядок розгляду заяви про встановлення обмежувального припису

- ✓ Пільгова підсудність;
- ✓ Судовий збір не справляється;
- ✓ Розширене коло заявників та заінтересованих осіб;
- ✓ Скорочений строк розгляду – 72 години;
- ✓ У випадку загрози насильства для заявника можна розглядати без особи, щодо якої подано заяву;
- ✓ Негайне виконання.

Коло заявників у разі вчинення домашнього насильства над дитиною

- ✓ Переважна більшість – батьки як законні представники дітей;
- ✓ Заявником може бути дитина, в інтересах якого діє адвокат на підставі доручення про надання вторинної безоплатної допомоги (постанова ВС від 31 липня 2023 року у справі № 390/1457/19);
- ✓ Бабуся в інтересах онуків (постанова ВС від 09 лютого 2022 року у справі № 607/10853/21)

Види тимчасових обмежень

Обмежувальним приписом визначаються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків:

- 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;
- 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;
- 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною;
- 4) заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;
- 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;
- 6) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

Підстави застосування

- ✓ Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків
- ✓ Оцінка ризиків – це оцінювання вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи
- ✓суди мають встановлювати, яким формам домашнього насильства піддавався заявник та оцінювати ризики продовження у майбутньому (стала судово практика з 2019 по 2023 роки, справи №№ **363/3496/18**; **452/317/19**, **570/2528/20**, **344/1046/21**, **711/3693/22**)

Доказування

Заявнику слід зазначити обставини, що свідчать про необхідність видачі обмежувального припису та докази, що їх підтверджують (за наявності)

- ✓докази мають стосуватись обґрунтованих побоювань з приводу того, що особа (кривдник) здатний вдатися до небезпечних проявів домашнього насильства у будь-якому його вигляді
- ✓це можуть бути докази застосування психологічного насильства, приниження гідності, жорстокого поводження з боку заінтересованої особи до заявника, катування, нелюдського поводження, що передбачає спричинення сильних фізичних та душевних страждань, тривалість та системність протиправної поведінки кривдника
- ✓докази того, що останній не усвідомлює серйозності негативних наслідків своїх дій, продовжує агресивні дії по відношенню до заявника, не бажає змінювати свою поведінку, а тому існує ризик продовження кривдником таких дій, а отже і необхідність застосування обмежувального припису. (Постанова ВС від 9 червня 2022 року, **справа № 216/4309/21**)

Доказування

to be
point of view
Evidence ['e
material obj
court, show

Письмові докази:

- ✓ протокол про адміністративне правопорушення, складений уповноваженою особою органів Національної поліції;
- ✓ терміновий заборонний припис стосовно кривдника, винесений працівником уповноваженого підрозділу поліції;
- ✓ обмежувальний припис, винесений судом у кримінальному провадженні;
- ✓ інші документи, які засвідчують факт насильства; витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Електронні докази

- ✓ відео, аудіозаписи, скріншоти повідомлень з мобільних додатків (справа 553/244/22 від 28 грудня 2022 року)
- ✓ відеозаписи з відеокамер житлового будинку, з нагрудних камер поліцейських (справа 390/1457/21 від 26 жовтня 2021 року)

Обмежувальний припис та конфлікт між батьками щодо дитини

...якщо між батьками є спори щодо виховання дітей, спілкування з ними, визначення місця проживання дітей, суди оцінюють ці обставини при винесенні обмежувального припису

... наявність спору щодо визначення місця проживання дитини не може бути достатньою **правовою підставою** для видачі обмежувального припису (Постанова ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 214/4179/21)

- ...наявність тривалого конфлікту між сторонами, небажання його врегулювання, неодноразове застосування психологічного насильства та вірогідність його продовження зумовлюють необхідність часткового задоволення заяви щодо видачі обмежувального припису.... Конфліктні відносини щодо участі у вихованні і спілкування з їх спільною малолітньою дитиною не свідчить про наявність у нього права на вчинення протиправних дій відносно заявника (Постанова ВС від 12 квітня 2022 року у справі № 753/4405/20).

Обмежувальний припис та майновий конфлікт інтересів родичів дитини

Суди оцінюють пропорційність втручання та обмеження майнових прав при застосуванні обмежувального припису

- ✓ життя та здоров'я, недоторканність і безпека заявника та її малолітньої дитини, як найвища соціальна цінність переважають над правом заінтересованої особи на її житло, а тому допускається його обмеження, оскільки втручання держави у це право через механізм обмежувального припису є виправданим, якщо суд встановив підстави для застосування цього обмежувального припису (постанови Верховного Суду від 22 лютого 2023 року у справі № 531/352/22; від 28 квітня 2020 року, справа № 754/11171/19, від 27 квітня 2023 року у справі № 369/365/22);
- ✓ відкриття провадження у цивільній справі щодо користування квартирою не є доказом вчинення домашнього насильства, зокрема економічного насильства щодо внуків (постанова ВС від 09 лютого 2022 року у справі № 607/10853/21);
- ✓ наявність між сторонами неприязних відносин та спору щодо поділу майна не може саме по собі розцінюватись як насильство в сім'ї, суди зробили обґрунтований висновок про відсутність підстав задоволення заяви (не суперечить висновкам, викладеним у постановках Верховного Суду від 27 листопада 2019 року у справі № 753/23624/18, від 12 березня 2020 року у справі № 159/4550/19)

Обмежувальний припис та кримінальне провадження

- ❑ ...саме по собі звернення заявника до органів поліції, служби у справах дітей та внесення відомостей про кримінальні провадження до ЄРДР не є належними доказами на підтвердження факту вчинення домашнього насильства при розгляді заяви у порядку цивільного судочинства. (Постанови ВС від 09 червня 2022 року у справі **№ 216/4309/21**, від 16 листопада 2022 року у справі **№ 214/4179/221**.)
- ❑ ... сама по собі відсутність кримінального провадження щодо вчинення домашнього насильства не може автоматично свідчити про відсутність домашнього насильства як і наявність кримінального провадження також не свідчить автоматично про домашнє насильство. Це фактори... які слід оцінювати в комплексі (Постанова ВС від 23 лютого 2023 року, **справа № 531/352/22**)
- ❑ ... наявність кримінального провадження у зв'язку з вчиненням домашнього насильства не є перешкодою та не позбавляє права потерпілу особу звернутись до суду в порядку цивільного судочинства із заявою про видачу обмежувального припису .
Постанова ВС від 23 червня 2022 року у справі **№ 646/2950/20**

Верховний
Суд

Дякую за увагу!